

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
IX kadencja
Minister Finansów
FN1.701.27.2019.OLT

Druk nr 296
Warszawa, 18 marca 2020 r.

Pani
Elżbieta Witek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Marszałek,

mając na uwadze postanowienia art. 8 ustawy z dnia 9 października 2015 roku o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1864), dalej „ustawa o rachunkach uśpionych”, zgodnie z którym minister właściwy do spraw instytucji finansowych został zobowiązany do przedstawienia Sejmowi oceny jej funkcjonowania, w szczególności w zakresie zasadności i skuteczności rozwiązań w niej przewidzianych, w załączeniu uprzejmie przekazuję przedmiotową ocenę.

Jednocześnie pragnę wskazać, że w związku z koniecznością dokonania oceny funkcjonowania ustawy o rachunkach uśpionych, Ministerstwo Finansów przeprowadziło konsultacje w celu uzyskania ewentualnych uwag i opinii między innymi ze strony podmiotów będących bezpośrednimi adresatami regulacji tej ustawy. W tym kontekście chciałbym nadmienić, że w niniejszej ocenie uwzględnione zostały uwagi zgłoszone przez Związek Banków Polskich, Krajową Spółdzielczą Kasę Oszczędnościowo-Kredytową, Krajową Izbę Rozliczeniową, Przedstawicieli Samorządu Terytorialnego, a także Urząd Komisji Nadzoru Finansowego.

Ocena funkcjonowania ustawy o rachunkach uśpionych uwzględnia ponadto uwagi zgłoszone przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Urząd Ochrony Danych Osobowych oraz Rzecznika Finansowego.

Z upoważnienia Ministra Finansów,

Piotr Nowak

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

OCENA FUNKCJONOWANIA ROZWIĄZAŃ PRZEWIDZIANYCH W USTAWIE Z DNIA 9 PAŹDZIERNIKA 2015 ROKU O ZMIANIE USTAWY - PRAWO BANKOWE ORAZ NIEKTÓRYCH INNYCH USTAW (DZ. U. poz. 1864, z późn. zm.), W SZCZEGÓLNOŚCI W ZAKRESIE ICH ZASADNOŚCI I SKUTECZNOŚCI

Wstęp

Ustawa z dnia 9 października 2015 roku o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych (Dz.U. poz. 1864, z późn. zm.).

Niniejszy dokument został przygotowany w związku z koniecznością dokonania oceny funkcjonowania ustawy z dnia 9 października 2015 roku o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, dalej „ustawa o rachunkach uśpionych”, wynikającą z przepisu art. 8: „Minister właściwy do spraw instytucji finansowych, po upływie 3 lat od dnia wejścia w życie ustawy, przedstawi Sejmowi i Senatowi ocenę jej funkcjonowania, w szczególności w zakresie zasadności i skuteczności rozwiązań w niej przewidzianych”¹.

Przedmiotowa ustawa, stanowiąca inicjatywę legislacyjną Senatu RP, nowelizuje ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, ustawę z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych oraz ustawę z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności. Ustawa weszła w życie w dniu 1 lipca 2016 r., z wyjątkiem art. 3 nowelizującego ustawę o ewidencji ludności, który wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2016 r.

1. Przedmiot regulacji

Ustawa reguluje problematykę rachunków nieaktywnych prowadzonych w banku lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo–kredytowej (dalej „SKOK” albo „spółdzielcza kasa oszczędnościowo–kredytowa”), określa wpływ śmierci posiadacza rachunku (lub upływ terminu 10 lat od wydania ostatniej dyspozycji dotyczącej rachunku) na umowę rachunku, niezawartą w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej, ułatwia dostęp do informacji o rachunkach nieaktywnych spadkobiercom i zapisobiercom ich posiadaczy, a w rezultacie ogranicza problemy następców prawnych związane z wypłatą należnych im z tytułu spadkobrania środków pieniężnych, tworzy centralną informację o rachunkach, za pośrednictwem której osoba posiadająca tytuł prawny do środków pieniężnych na rachunku

¹ Niniejsza ocena została sporządzona na podstawie opinii i uwag zgłoszonych w ramach konsultacji przez następujące podmioty: Związek Banków Polskich, Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa, Krajowa Izba Rozliczeniowa, Przedstawiciele Samorządu Terytorialnego, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Urząd Ochrony Danych Osobowych Rzecznik Finansowy.

będzie mogła uzyskać informację dotyczącą wszystkich rachunków posiadacza lub spadkodawcy prowadzonych w bankach lub SKOK-ach, a także wprowadza obowiązki informacyjne wobec gminy.

Należy zauważyć, że w celu uregulowania kwestii rachunków nieaktywnych istniejących przed wejściem w życie ustawy o rachunkach uśpionych, powstały również przepisy przejściowe, określające status tych rachunków i wprowadzone zostały stosowne obowiązki dla banków i SKOK-ów.

Pierwsza zmiana ustawy – Prawo bankowe (dalej „Prawo bankowe”) dotyczy artykułu 56a, który nakłada na bank obowiązek informowania, przy zawieraniu umowy rachunku bankowego, w sposób zrozumiały dla posiadacza rachunku, o możliwości wydania przez niego dyspozycji wkładem na wypadek śmierci oraz o skutkach jej złożenia. Jednocześnie w przypadku powzięcia informacji o śmierci posiadacza rachunku bank jest zobowiązany niezwłocznie zawiadomić wskazane przez posiadacza osoby o możliwości wypłaty określonej kwoty.

Istotną kwestię reguluje artykuł 59a, zgodnie z którym umowa rachunku bankowego, którego posiadaczem jest osoba fizyczna, niezawarta w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej, ulega rozwiązaniu z dniem śmierci posiadacza albo w przypadku braku aktywności na rachunku, tj. z upływem 10 lat od daty złożenia ostatniej dyspozycji dotyczącej tego rachunku (tzw. rachunek „uśpiony”). Jednocześnie bank został zobowiązany na co najmniej 6 miesięcy przed upływem tego okresu poinformować posiadacza o skutkach jego upływu.

Należy zaznaczyć, że jeżeli umowa rachunku bankowego ulega rozwiązaniu, ustawa stanowi, że uważa się ją za wiążącą do chwili wypłaty przez bank środków pieniężnych osobie posiadającej do nich tytuł prawny.

W art. 59a ust. 2 i 3 wskazano natomiast sytuacje, w których zawarta umowa rachunku bankowego ulega wygaśnięciu i wówczas środki pieniężne podlegają waloryzacji do dnia wypłaty osobie posiadającej do nich tytuł prawny.

Wprowadzono ustawowy obowiązek, aby bank z upływem 5 lat od dnia wydania ostatniej dyspozycji dotyczącej rachunku lub z upływem 3 miesięcy od dnia wygaśnięcia umowy rachunku bankowego zawartej na czas oznaczony, wystąpił do ministra właściwego do spraw informatyzacji o udostępnienie danych z rejestru Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) umożliwiających ustalenie, czy posiadacz rachunku żyje (art. 59a ust. 6 i art. 59b). Tryb i warunki udostępniania bankom danych z Rejestru PESEL na potrzeby prowadzonych przez bank postępowań dotyczących określonych rachunków bankowych, regulują przepisy znowelizowanej ustawy o ewidencji ludności.

Istotnym wymogiem ustawy jest utworzenie centralnej informacji o rachunkach (dalej „Centralna informacja”), która jest wspólnym dla banków i kas oszczędnościowo-kredytowych mechanizmem generowania zbiorczej informacji (art. 92bb).

Ponadto, ustawa nakłada na bank obowiązek udzielenia zbiorczej informacji o rachunkach bankowych posiadaczowi rachunku bankowego, będącego osobą fizyczną, lub osobie która

uzyskała tytuł prawny do spadku po posiadaczu rachunku bankowego. Uzyskanie zbiorczej informacji przez podmiot do tego uprawniony jest możliwe w dowolnym banku (lub SKOK-u). W związku z powyższym, banki oraz SKOK-i mają obowiązek prowadzenia Centralnej informacji w celu zapewnienia pozyskania informacji o odziedziczonych lub zapomnianych środkach na rachunkach bankowych osobom do nich uprawnionych. Warto wskazać, że Centralna informacja jest obsługiwana przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A. (KIR).

Zasady udzielania zbiorczej informacji o rachunkach regulują art. 92ba-92bd. Bank, do którego uprawniony wystąpi z żądaniem udzielenia zbiorczej informacji, obowiązany jest pozyskać tę informację z Centralnej informacji, niezwłocznie po otrzymaniu pisemnego żądania takiej osoby. Zbiorczą informację, niezwłocznie po jej pozyskaniu z Centralnej informacji, bank obowiązany jest dostarczyć osobie, która wystąpiła z żądaniem. Natomiast bank, do którego Centralna informacja wystąpi z zapytaniem, jest obowiązany niezwłocznie (nie później niż w terminie 3 dni roboczych) udzielić zbiorczej informacji.

Ponadto, w przepisach art. 111c, nałożono obowiązki informacyjne banków wobec gminy ostatniego miejsca zamieszkania posiadacza rachunku bankowego w przypadku wygaśnięcia lub rozwiązania rachunku bankowego z przyczyn, o których mowa w art. 59a ust. 1-3.

Należy zauważyć, iż zakres informacji udzielanych gminie obejmuje m.in. datę powzięcia przez bank informacji o śmierci posiadacza rachunku, datę wydania ostatniej dyspozycji dotyczącej tego rachunku, wysokość środków pieniężnych na rachunku, a także informację o możliwości nabycia przez nią prawa do środków pieniężnych, zgodnie z art. 935 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny.

Należy wskazać, że analogiczne rozwiązania do przyjętych w Prawie bankowym wprowadzono w ustawie z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (art.9f ust. 1 pkt 5a, 9fa, art. 13a-13f, art. 14 ust. 2a i 2b, art. 67 pkt 8, art. 71 ust. 1 pkt 6).

Tym samym wszystkie przedstawione powyżej zasady postępowania odnoszące się do rachunków nieaktywnych, skutki rozwiązania lub wygaśnięcia umowy rachunku bankowego, udzielania zbiorczej informacji z Centralnej informacji oraz obowiązki informacyjne wobec gmin, będą miały również zastosowanie w przypadku spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, w ramach ustawy o rachunkach uśpionych.

2. Dane statystyczne dotyczące wykorzystania Centralnej Informacji o rachunkach

Według danych Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A. (KIR) od momentu uruchomienia systemu obsługującego Centralną informację („System”), tj. od dnia 1 lipca 2016 roku do dnia 31 grudnia 2019 roku, System wytworzył i udostępnił uczestnikom, którzy skierowali zapytanie do Centralnej informacji, 136.192 zbiorcze informacje, w tym:

- 106.701 z tytułu skierowania do Centralnej informacji zapytania od organu uprawnionego;
- 20.151 z tytułu skierowania do Centralnej informacji zapytania o rachunek spadkodawcy;
- 6.630 z tytułu skierowania do Centralnej informacji zapytania o rachunek własny;

- 2.710 z tytułu skierowania do Centralnej informacji zapytania od dostawcy usług płatniczych pozyskującego informację, o której mowa w art. 92ba ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz. U. z 2019 r. poz. 2357 z późn. zm.) oraz art. 13d ust. 3 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 2412 z późn. zm.).

We wskazanym okresie zapytania do Centralnej informacji skierowało 499 uczestników, w tym:

- 440 banków spółdzielczych skierowało ogółem 10.283 zapytania do Centralnej informacji;
- 32 banki komercyjne skierowały ogółem 125.626 zapytań do Centralnej informacji;
- 27 spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych skierowało ogółem 283 zapytania do Centralnej informacji.

Udział poszczególnych typów zapytań do Centralnej informacji kierowanych przez banki spółdzielcze przedstawiał się następująco:

- 40,3% stanowiły zapytania od organu uprawnionego;
- 27,7% stanowiły zapytania o rachunek własny;
- 19,1% stanowiły zapytania od dostawcy usług płatniczych;
- 12,9% stanowiły zapytania o rachunek spadkodawcy.

Udział poszczególnych typów zapytań do Centralnej informacji kierowanych przez banki komercyjne przedstawiał się następująco:

- 81,5% stanowiły zapytania od organu uprawnionego;
- 14,9% stanowiły zapytania o rachunek spadkodawcy;
- 3,0% stanowiły zapytania o rachunek własny;
- 0,6% stanowiły zapytania od dostawcy usług płatniczych.

Udział poszczególnych typów zapytań do Centralnej informacji kierowanych przez spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe przedstawiał się następująco:

- 46,6% stanowiły zapytania od organu uprawnionego;
- 30,0% stanowiły zapytania o rachunek spadkodawcy;
- 16,3% stanowiły zapytania o rachunek własny;
- 7,1% stanowiły zapytania od dostawcy usług płatniczych.

3. Wnioski w indywidualnych sprawach klientów podmiotów rynku finansowego wnoszone do Rzecznika Finansowego

W odniesieniu do kwestii związanych z funkcjonowaniem ustawy do Rzecznika Finansowego wpływały skargi, w których podnoszono, iż osoba składająca dyspozycję wkładem na wypadek

śmierci nie została należycie poinformowana o ograniczeniach dotyczących kręgu podmiotów na rzecz których może być dokonana wypłata (określonym w art. 56 ust. 1 ustawy - Prawo bankowe), ani o limicie kwoty wypłaty (określonym w art. 56 ust. 2 - Prawo bankowe). Powodowało to, iż składający dyspozycję na wypadek śmierci pozostawał w błędnym przeświadczeniu, że określona kwota zostanie wypłacona wskazanej przez niego osobie niebędącej jego małżonkiem, wstępnym, zstępnym, bratem ani siostrą lub pozostawał w błędnym przeświadczeniu co do wysokości wypłaconej później kwoty.

Innym dostrzeżonym przez Rzecznika Finansowego problemem było istnienie rozbieżnej praktyki banków w zakresie realizacji dyspozycji wkładem na wypadek śmierci złożonej przez posiadacza rachunku indywidualnego pozostającego w związku małżeńskim. Część banków przyjmowała, iż dyspozycję można odnieść do całości środków zgromadzonych na rachunku, część banków natomiast przyjmowała, iż dyspozycję można odnieść jedynie do połowy tych środków. Z pewnością jednoznaczne rozstrzygnięcie tej kwestii na poziomie ustawowym pozwoliłoby na ujednoczenie praktyki banków we wskazanym zakresie.

4. Główne obszary regulacyjne, w zakresie których zgłoszono uwagi w ramach konsultacji dotyczących funkcjonowania ustawy o rachunkach uspiionych

Zgłoszone w ramach przeprowadzonych konsultacji uwagi do ustawy o rachunkach uspiionych dotyczyły, co do zasady, następujących obszarów regulacyjnych:

1. Obowiązków informacyjnych banków i SKOK-ów wobec gmin (art. 111c Prawa bankowego i 13c ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych)
2. Zasad postępowania w odniesieniu do rachunków bankowych rozwiązanych lub wygasłych w związku ze śmiercią ich posiadacza lub brakiem aktywności na rachunku (art. 59a Prawa Bankowego i 13a ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych)
3. Centralnej informacji o rachunkach (art. 92bb Prawa Bankowego)
4. Dostępu banków do rejestru Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) (art. 59a Prawa Bankowego i 13c ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych)

Poniżej przedstawiono omówienie poszczególnych obszarów regulacyjnych w kontekście zgłoszonych uwag.

I. OBOWIĄZKI INFORMACYJNE BANKÓW (SKOK-ÓW) WOBEC GMIN (art. 111c)

Przekazane w toku konsultacji zastrzeżenia odnośnie do obowiązków informacyjnych banków wobec gmin określonych w art. 111c (odpowiednio ustawy o SKOK) wpłynęły zarówno od banków oraz kas oszczędnościowo-kredytowych, na które obowiązek informowania jest

nałożony, ale także od innych podmiotów, w tym od gmin będących bezpośrednimi odbiorcami informacji przekazywanych przez banki i SKOK-i.

Wskazano, że zakres informacji określony w art. 111c Prawa bankowego (odpowiedni ustawy o SKOK) jest zbyt szeroki. Zgodnie z tym artykułem, banki kierują do gmin informacje dotyczące rachunków bankowych, w odniesieniu do których umowa rachunku uległa rozwiązaniu albo wygasła z przyczyn, o których mowa w art. 59a ust. 1-3 Prawa bankowego (odpowiednio w ustawie o SKOK). W ocenie Związku Banków Polskich, przedmiotowy przepis jest sprzeczny z zasadą minimalizmu, wynikającą z bezpośrednio stosowanego rozporządzenia RODO, a ustawowo określony szeroki zakres przekazywanych gminom informacji nie znajduje żadnego uzasadnienia. Obejmuje on datę powzięcia przez bank informacji o śmierci posiadacza rachunku bankowego, datę wydania ostatniej dyspozycji dotyczącej tego rachunku, wysokość środków pieniężnych na nim zgromadzonych, kwoty i tytuły wypłat dokonanych z rachunku oraz możliwość nabycia przez gminę w drodze dziedziczenia prawa do środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku, a także źródło i podstawę ustaleń w przedmiotowym zakresie. Jednocześnie w ok. 99% przypadków do faktycznego dziedziczenia tych środków przez gminę nie dochodzi, ponieważ są one odbierane przez spadkobierców (zwłaszcza wobec działania Centralnej informacji).

Powoduje to, że przekazywane gminom informacje, w opinii Związku Banków Polskich (dalej „ZBP”) bezzasadnie, stanowiące w większości dane wrażliwe (w szczególności w zakresie salda i historii rachunku bankowego), są dostępne osobom w środowisku lokalnym.

Jedna z gmin podnosząc znikomą skuteczność realizacji obowiązku przekazywania do gmin informacji - w odniesieniu do prowadzonych przez gminę postępowań spadkowych, w wyniku realizacji przez banki obowiązku wynikającego z art. 111c Prawa bankowego, wskazała, że wpływa do niej miesięcznie średnio 200-300 informacji bankowych. Po dokonaniu weryfikacji około 10% dotyczy osób żyjących, natomiast pozostałe przypadki dotyczą osób, które mają spadkobierców ustawowych, zatem w takich sytuacjach gmina nie jest spadkobiercą. Za ledwie w kilkunastu sprawach istnieje podstawa wszczęcia postępowania spadkowego.

Zdaniem ZBP w odniesieniu do osób, które zmarły, gmina może co do zasady otrzymać wybrane informacje o ich rachunkach bankowych, niezależnie od regulacji art. 111c Prawa bankowego, gdy jest ich spadkobiercą koniecznym m.in. z powodu odrzucenia spadku przez spadkobierców ustawowych lub ich braku. Biorąc pod uwagę fakt, że zdecydowana większość posiadaczy rachunków ma spadkobierców lub zapisobierców, automatyczne przekazanie informacji o rachunkach rozwiązanych lub wygasłych wydaje się być nieuzasadnione. Brzmienie regulacji wynikających z art. 111c Prawa bankowego wskazuje, iż kierowanie informacji do gminy ma na celu umożliwienie przejęcia przez nią w drodze dziedziczenia ustawowego środków zgromadzonych na rachunku.

Gminy natomiast wskazują, że po danym spadkodawcy zwykle pozostali krewni dziedziczący z mocy ustawy, co stwarza domniemanie dziedziczenia ustawowego przez te osoby, wykluczając tym samym od spadku gminę (teoretycznie jest co prawda możliwe, że wymienione osoby zdążyły odrzucić spadek, ale z kolei motyw takiego odrzucenia, czyli

istnienie znaczących długów spadkowych, podważałoby samą celowość występowania przez gminę z wnioskiem o stwierdzenie nabycia spadku).

Podnoszą również, że zgodnie z art. 1015 Kodeksu cywilnego, spadkobierca może złożyć oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku w ciągu 6 miesięcy od dnia, w którym dowiedział się o tytule swego powołania. Dopiero brak oświadczenia w ww. terminie jest jednoznaczny z przyjęciem spadku. Postępowanie spadkowe niejednokrotnie trwa znacznie dłużej, przy czym uwzględnić należy kilkumiesięczny okres potrzebny na uzyskanie postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku (nie zawsze spadkobiercy decydują się na notarialne poświadczenie dziedziczenia) niezbędnego do podjęcia środków z rachunku. W związku z tym należałoby wydłużyć obowiązek wynikający z art. 111c Prawa bankowego, w wielu przypadkach gmina nie jest bowiem spadkobiercą i przesyłanie jej tych informacji skutkuje nakładaniem na gminę dodatkowej pracy i ponoszeniem przez nią dodatkowych kosztów związanych z niepotrzebnym przetwarzaniem dokumentów.

W związku z powyższym zgłoszono wydłużenie obowiązku wynikającego z artykułu 111c Prawa bankowego do 6 miesięcy lub roku. Takie rozwiązanie pozwoliłoby ograniczyć ilość dokumentacji, która wpływa do gmin poprzez wykluczenie przekazywania informacji o rachunkach bankowych przejętych przez osoby do nich uprawnione.

Należy wskazać, że wymogi informacyjne dotyczą zarówno przypadku śmierci posiadacza rachunku bankowego lub upływu 10 lat od daty wydania ostatniej dyspozycji dotyczącej rachunku. Katalog ustawowych informacji jest bardzo szeroki, a do gmin trafiają informacje wrażliwe, zarówno osób, które faktycznie nie żyją (bez wprowadzenia karencji czasowej od śmierci posiadacza rachunku i niezgłoszenia się osób uprawnionych), jak również tych żyjących, które mogły zapomnieć o swoim rachunku bankowym (upływ terminu 10 lat od ostatniej dyspozycji). W tym drugim przypadku nie można mówić o dziedziczeniu, w związku z czym przepis nakazujący, aby przekazywać gminie przedmiotowe informacje jest, jak podkreśla ZBP, pozbawiony *ratio legis*. W tym zakresie zasadnicze zastrzeżenia podnoszą także gminy, wskazując, że na podstawie artykułu 59a Prawa bankowego, szeroki zakres przekazywanych informacji dotyczy również osób żyjących, których rachunek wygasł z powodu braku aktywności na rachunku. Obowiązek informacyjny dotyczy więc posiadaczy rachunków bankowych, którzy mogli na przykład zapomnieć o swoim rachunku. W takim przypadku nie nastąpi dziedziczenie, co oznacza, że gmina nie będzie spadkobiercą takiego rachunku, wobec czego przekazanie informacji, o których mowa w artykule 111c Prawa bankowego wydaje się być nieuzasadnione i może prowadzić do naruszenia tajemnicy bankowej.

Podobna ocena w zakresie tego obszaru regulacyjnego została przedstawiona przez Krajową Spółdzielczą Kasę Oszczędnościowo-Kredytową (KSKOK). Wątpliwości rodzi kwestia istnienia interesu prawnego po stronie gminy w otrzymywaniu informacji w przypadku, gdy członek SKOK żyje, a jedynie z powodu braku aktywności członka na jego rachunku prowadzonym przez SKOK umowa tego rachunku ulega rozwiązaniu. Według KSKOK praktyka pokazała, że przekazanie gminom takiej informacji niejednokrotnie powodowało, że SKOK-i otrzymywały różnej treści pisma od gmin, które nie wiedziały, co z taką informacją począć, skoro osoba, której dotyczy przekazana informacja, żyje. Obecne rozwiązanie, nie

służące w żaden sposób realizacji uprawnień gminy jako tzw. ostatniego (obok Skarbu Państwa) spadkobiercy ustawowego, nie tylko nasuwa istotne zastrzeżenia co do jego zasadności, lecz także pociąga za sobą dla SKOK-ów dodatkowe koszty, związane z koniecznością przekazywania informacji, które z punktu widzenia adresata, jakim jest gmina, są zbędne oraz prowadzeniem dalszej, związanej z tym korespondencji.

W związku z powyższym zgłoszono kwestię uregulowania trybu przekazywania gminom informacji o rachunkach osób żyjących poprzez wyłączenie tych osób z artykułu 111c Prawa bankowego.

Ponadto, poszczególne podmioty sygnalizują, że przepisy art. 111c Prawa bankowego nakładają obowiązek informowania o kwotach i tytułach wypłat na rachunkach klienta, nie określają jednak okresu czasu jakiego ta informacja ma dotyczyć. Przekazywanie informacji o wszystkich kwotach i tytułach wypłat na rachunku klienta wydaje się być bezzasadne.

Wskazano (ZBP), że brak jest ograniczenia czasowego w odniesieniu do przekazywania zbiorczej informacji o umowach rachunku bankowego posiadacza rozwiązanych albo wygasłych, zgodnie z przepisami ustawy. Od momentu wejścia w życie ustawy o rachunkach uśpionych do banków kierowane są bowiem zapytania dotyczące rachunków bankowych zakładanych np. w latach siedemdziesiątych XX wieku, w okresie powojennym, czy nawet międzywojennym (brak jest po stronie banków obowiązku przechowywania dokumentacji ich dotyczącej przez tak długi okres).

W związku z powyższym podniesiono, że określić należy maksymalny okres poszukiwania wstecz przez bank informacji o umowie rachunku rozwiązanej albo wygasłej z przyczyn, o których mowa w art. 59a ust. 1-3 Prawa bankowego.

Doprecyzowania wymagają przepisy w zakresie określenia podmiotu (organu), który powinien być uprawniony do odbierania informacji objętych tajemnicą bankową przekazywanych na podstawie art. 111c Prawa bankowego. W toku konsultacji wskazano, że informacje dotyczące rachunków wygasłych i rozwiązanych trafiają bowiem do urzędu gminy, a nie do konkretnego organu wykonawczego (wójt, burmistrz lub prezydent). Obecnie informacje te, wpływając do kancelarii ogólnej urzędu gminy trafiają do wiadomości nieokreślonej liczby pracowników urzędu. W praktyce oznacza to szeroki dostęp do danych objętych tajemnicą bankową, przez co gmina jest narażona na potencjalne ryzyko sporów sądowych z osobami, których informacje te dotyczą. Niejednokrotnie osoby nieuprawnione do wglądu w informacje chronione tajemnicą bankową nie dysponują odpowiednią wiedzą odnośnie do postępowania w takich przypadkach.

W związku z powyższym wskazano, że należałoby doprecyzować konkretny organ wykonawczy, który miałby wgląd do dokumentacji chronionej tajemnicą bankową i mógłby np. delegować swoje uprawnienia na ściśle określonych pracowników, którzy byliby upoważnieni przez organ wykonawczy gminy. Podmiot w celu odbioru dokumentów powinien legitymować się dokumentem potwierdzającym uprawnienie do żądania tych informacji.

Praktyka stosowania przepisów dotyczących obowiązków informacyjnych pokazała także, że należy doprecyzować kwestię postępowania banku w sytuacji gdy zmarły posiadacz rachunku bankowego nie posiada adresu zamieszkania na terytorium RP (adres wskazany w kartotece

klienta banku jest adresem zagranicznym). Dla takich przypadków niemożliwe jest wykonanie czynności wynikających z art. 111c Prawa bankowego, ponieważ przepis ten reguluje wyłącznie sytuację, gdy ostatnie miejsce zamieszkania posiadacza rachunku znajduje się na terytorium RP (przekazanie informacji gminie ostatniego miejsca zamieszkania).

W związku z powyższym zasugerowano, aby informacje dotyczące takich rachunków bankowych przekazywać ministrowi właściwemu z zakresu Skarbu Państwa (wskazano: ministrowi właściwemu w sprawach Skarbu Państwa).

Zauważono również (ZBP), że ustawa o rachunkach uśpionych nie określa zasad postępowania banku w przypadku, gdy gmina odmawia wszczęcia postępowania spadkowego z powodu niskiego salda na rachunku klienta.

Gminy wskazują na brak możliwości weryfikacji informacji pod kątem opłacalności wszczynania postępowania spadkowego w celu ewentualnego nabycia zgromadzonych na rachunku bankowym środków. W przypadku gdy kwoty zgromadzone na rachunkach są znikome, zerowe albo gdy saldo jest ujemne, postępowanie spadkowe jest najczęściej nieopłacalne, a jego wszczynanie generuje dodatkowe koszty dla gminy, w tym koszty sądowe.

Zwrócono uwagę na problem związany z dużą ilością dokumentacji, która wpływa do urzędów w formie papierowej w ramach realizacji przez zobowiązane podmioty (banki/SKOK-i) wymogów informacyjnych.

W związku z powyższym poddano pod rozwagę utworzenie elektronicznej bazy danych, z podziałem na gminy ostatniego miejsca zamieszkania zmarłego posiadacza rachunku, do której banki (i odpowiednio SKOK-i) wprowadzałyby informacje w trybie art. 111c Prawa bankowego, co służyłoby usprawnieniu funkcjonowania ustawy o rachunkach uśpionych. Takie rozwiązanie pomogłoby uniknąć ryzyka ujawnienia tajemnicy bankowej oraz ograniczyć nadmiar dokumentacji jaki trafia do gminy. Gminy uzyskałyby dostęp do takich informacji w zakresie danych ich dotyczących (tylko spadkodawcy zamieszkali w chwili śmierci na ich terenie) i mogłyby wykorzystywać je dla własnych potrzeb, w celu ewentualnego nabycia własności zgromadzonych środków, po dokonaniu weryfikacji informacji, które uznane zostaną za uzasadniające wszczynanie procedury sądowej.

Ponadto zauważono, że gmina jako potencjalny spadkobierca, uzyskując z banku informację o rachunkach wygasłych powinna otrzymać oprócz imienia i nazwiska także numer PESEL lub inne dane, które pozwolą na zindywidualizowanie danej osoby (np. data urodzin lub śmierci). Samo imię i nazwisko, nawet w zestawieniu z ostatnim miejscem zamieszkania, są informacjami niewystarczającymi do uzyskania odpisu aktu zgonu, czy też złożenia wniosku o stwierdzenie nabycia spadku.

W związku z powyższym zgłoszono rozwiązanie, zgodnie z którym przepisy zobowiązywałyby banki i SKOK-i do podawania takich danych posiadacza rachunku, które pozwolą na niebudzącą żadnych wątpliwości identyfikację osoby.

Reasumując, w zakresie ww. obszaru, co do zasady, podniesiono postulaty:

- zmniejszenia zakresu informacji, które bank obowiązany jest przekazać gminom (art. 59a ust. 1). Zakres informacji udostępnianych gminie jest zbyt szeroki. Brak jest

uzasadnienia, by informować gminę o dacie wydania przez posiadacza rachunku (członka SKOK) ostatniej dyspozycji dotyczącej tego rachunku, wysokości środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku oraz kwotach i tytułach wypłat dokonanych z rachunku, a także źródle i podstawie dokonanych ustaleń. Proponuje się przy tym dookreślenie jakiego okresu wstecz powinna dotyczyć informacja o kwotach i tytułach wypłat dokonanych z rachunku,

- zwolnienia z nałożonego na banki i spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe obowiązku informowania gmin o rachunkach bankowych posiadanych przez osoby żyjące, wygasłych z powodu braku aktywności na rachunku (art. 59a ust. 1 pkt 2),
- doprecyzowania kwestii podmiotu (organu), do którego adresowane powinny być objęte tajemnicą bankową informacje przekazywane do urzędów gmin,
- wydłużenia terminu realizacji obowiązku informacyjnego wobec gmin wynikającego z art. 111c Prawa bankowego. Automatyczne przekazywanie budzi bowiem wątpliwości – w wielu przypadkach gmina nie jest spadkobiercą. Podmioty, które zgłosiły zastrzeżenia, proponują wydłużenie okresu o co najmniej 6 miesięcy lub okres jednego roku,
- określenia zasad postępowania w przypadku braku możliwości ustalenia ostatniego miejsca zamieszkania zmarłego posiadacza lub w przypadku gdy to miejsce znajduje się za granicą. Bank lub SKOK przekazywałby wówczas informacje określoną w art. 111c Prawa bankowego ministrowi właściwemu zakresie Skarbu Państwa,
- wprowadzenia elektronicznej bazy danych, z podziałem na gminy ostatniego miejsca zamieszkania zmarłego posiadacza rachunku, do której banki i SKOK-i wprowadzałyby informacje w trybie art. 111c Prawa bankowego,
- wprowadzenia obowiązku weryfikacji przez banki i SKOK-i, czy po posiadaczu rachunku nie pozostali potencjalni spadkobiercy. Pozwoliłoby to wyłączyć takie przypadki z obowiązku informacyjnego, a tym samym poddawać dalszej ocenie gminy jedynie sytuacje rokujące nabyciem przez nią spadku,
- zastosowania uproszczonej procedury likwidacji pomniejszych kwot pozostających na rachunkach, poprzez przepadek ich z mocy prawa na rzecz gminy właściwej dla ostatniego miejsca zamieszkania posiadacza rachunku, w sytuacji gdy w określonym terminie nie dojdzie do zgłoszenia się osób uprawnionych,
- wskazania działania, które winien podjąć bank w sytuacji, gdy gmina z uwagi na niskie saldo na rachunku posiadacza rachunku, odmawia wszczęcia postępowania spadkowego. Jednocześnie gminy proponują, aby wyłączyć z obowiązku informacyjnego, rachunki zawierające kwoty zerowe lub ujemne,
- rozszerzenia przesyłanych do gminy obowiązkowych informacji, oprócz imienia i nazwiska, także o numer PESEL lub inne dane posiadacza rachunku bankowego umożliwiające jego jednoznaczną identyfikację przez gminę jako potencjalnego spadkobiercę.

II. ZASADY POSTĘPOWANIA W ODNIESIENIU DO RACHUNKÓW BANKOWYCH ROZWIĄZANYCH LUB WYGASŁYCH W ZWIĄZKU ZE ŚMIERCIA ICH POSIADACZA LUB BRAKIEM AKTYWNOŚCI NA RACHUNKU (art. 59a)

Zastrzeżenia konsultowanych podmiotów dotyczyły zasad postępowania w odniesieniu do rachunków bankowych rozwiązanych lub wygasłych w związku ze śmiercią ich posiadacza lub brakiem aktywności na rachunku.

Kwestie budzące wątpliwości w praktyce funkcjonowania ustawy o rachunkach uspionych obejmują następujące obszary problemowe:

- Kwestia wydania ostatniej dyspozycji przez posiadacza rachunku,
- Moc wiążąca umowy w odniesieniu do rachunków bankowych rozwiązanych lub wygasłych w związku ze śmiercią ich posiadacza lub brakiem aktywności na rachunku,
- Waloryzacja środków pieniężnych dla rachunków prowadzonych w walutach obcych,
- Umowy o gromadzenie wkładów oszczędnościowych na cele mieszkaniowe, których imienny dowód stanowią książeczki mieszkaniowe wystawiane do dnia 23 października 1990 roku uprawniające do premii gwarancyjnej,
- Rachunki umów rachunku o prowadzenie indywidualnego konta emerytalnego (IKE) oraz umów o prowadzenie indywidualnego konta zabezpieczenia emerytalnego (IKZE).

Odnosnie do zastrzeżeń dotyczących zasad postępowania w odniesieniu do rachunków bankowych rozwiązanych lub wygasłych w związku ze śmiercią ich posiadacza lub brakiem aktywności na rachunku, należy zauważyć, że na podstawie nowych przepisów umowa rachunku ulega rozwiązaniu – co do zasady – z upływem 10 lat od dnia wydania przez członka SKOK ostatniej dyspozycji dotyczącej rachunku. Wątpliwości dotyczyły uregulowania tego zapisu i uregulowania zasad postępowania w przypadku gdy bank lub SKOK prowadzi dla właściciela rachunku więcej niż jeden rachunek, a brak aktywności dotyczy tylko jednego lub niektórych z nich.

Podobne zastrzeżenia zgłoszono w odniesieniu do obowiązku banku i SKOK-u, zgodnie z którym z upływem 5 lat od wydania przez właściciela rachunku lub członka SKOK ostatniej dyspozycji dotyczącej rachunku, powinno się wystąpić do ministra właściwego do spraw informatyzacji o udostępnienie danych z rejestru Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) umożliwiającących ustalenie czy właściciel rachunku lub członek SKOK żyje.

W związku z powyższym w świetle zgłaszanych uwag, w przypadku gdy dana osoba posiada więcej rachunków, ostatnia dyspozycja powinna być liczona od momentu jej wydania na jednym z rachunków, a obowiązek wystąpienia do rejestru PESEL powinien być aktualizowany z upływem 5 lat od dnia wydania ostatniej dyspozycji do któregośkolwiek z tych rachunków.

Wątpliwości dotyczyły także mocy wiążącej umowy w odniesieniu do rachunków bankowych rozwiązanych lub wygasłych w związku ze śmiercią ich posiadacza lub brakiem aktywności na rachunku. Zgodnie bowiem z przepisami ustawy zmienianej, umowa rachunku bankowego,

pomimo rozwiązania, pozostaje wiążąca do momentu wypłaty środków z rachunku bankowego osobom uprawnionym. Takie rozwiązanie budzi zdaniem zgłaszających uwagi wiele wątpliwości ze względu na ogólny charakter przedmiotowego unormowania. Nie są jasne zasady postępowania w takim przypadku, należy bowiem przyjąć, że skoro umowa rachunku bankowego jest wiążąca, to konieczne jest symetrycznie utrzymanie dotychczasowego umownego oprocentowania środków oraz pobieranie opłat za prowadzenie rachunku (jeżeli pobieranie opłat było przewidziane w umowie). Nie wskazano natomiast czy w związku z utrzymaniem umowy w mocy wiążącej, pomimo jej rozwiązania, powinno się np. pobierać środki na spłatę rat kredytu (potrącania rat kapitałowo - odsetkowych wynikających z zawartych umów spadkodawcy, co formalnie jest na korzyść spadkobierców wobec zmniejszenia zobowiązań kredytowych obciążających spadek), realizować polecenia zleceń stałych i pobierać środki/odsetki za realizowanie tych czynności, a także realizować wszelkie wydane wcześniej dyspozycje dotyczące rachunku. Należy zaznaczyć, że niespłacanie rat kredytu przez okres trwania postępowania spadkowego może nieść za sobą negatywne konsekwencje w postaci np. powiększenia się zadłużenia. Nie wskazano również czy powinien być utrzymany obowiązek informacyjny, dotyczący np. zmian w regulaminie, wobec posiadacza konta. Nie jest też wiadomo, czy rachunek dalej powinien być utrzymywany według dotychczasowego numeru IBAN, czy też powinien zostać przeniesiony na rachunek techniczny. Ponadto uregulowania wymaga kwestia uznawania przelewów przychodzących, jak również obciążenia rachunku wcześniej wydanymi dyspozycjami.

W związku z powyższym zgłaszający uwagi zaproponowali, aby do chwili wypłaty środków pieniężnych osobie do nich uprawnionej, podlegały one oprocentowaniu oraz aby kontynuować pobieranie przewidzianych w umowie prowizji i opłat. Ponadto należałoby pozostawić w mocy prawnej dyspozycje zrealizowane po śmierci posiadacza konta do momentu powzięcia o niej informacji.

Inną wątpliwością zgłoszoną przez zainteresowane podmioty był fakt, że prognozowany średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych dotyczy wyłącznie inflacji środków wyrażonych w złotych polskich.

W związku z powyższym wskazano, że należałoby uregulować kwestię waloryzacji środków dla rachunków prowadzonych w walutach innych niż złoty polski.

Zainteresowane podmioty zgłosiły także zastrzeżenia dotyczące stosowania nowych przepisów w przypadku umów o gromadzenie wkładów oszczędnościowych na cele mieszkaniowe. Zakwalifikowanie wspomnianych umów do nowo obowiązujących regulacji może skutkować pozbawieniem posiadaczy książeczek mieszkaniowych i ich spadkobierców prawa do premii gwarancyjnej

Rachunki wkładów oszczędnościowych na cele mieszkaniowe mają charakter długoterminowy i nie służą do prowadzenia rozliczeń, lecz do gromadzenia środków pieniężnych, co oznacza, że znacząca liczba tych rachunków jest nieaktywna. W związku z tym, wygaśnięcie lub rozwiązanie tych umów w wyniku stosowania ww. przepisów jest bardzo prawdopodobne. Rozwiązanie lub wygaśnięcie takiej umowy spowoduje utratę prawa do premii gwarancyjnej, co byłoby wbrew intencjom wynikającym z długoterminowego oszczędzania.

Jak zauważono, książeczki mieszkaniowe wydawane były począwszy od końca lat pięćdziesiątych ubiegłego wieku, czyli dużo wcześniej przed wprowadzeniem numeru PESEL. Stąd obowiązek występowania do ministra właściwego do spraw wewnętrznych o udostępnienie danych z Rejestru PESEL w celu zweryfikowania, czy posiadacz takiego rachunku żyje, nie znajduje zastosowania i w praktyce jest niemożliwe.

Analogiczne zastrzeżenia dotyczą umów o prowadzenie indywidualnego konta emerytalnego (IKE) oraz umów o prowadzenie indywidualnego konta zabezpieczenia emerytalnego (IKZE) prowadzonych w formie rachunków bankowych. Umowy te, podobnie jak umowy o gromadzenie wkładów oszczędnościowych na cele mieszkaniowe, mają charakter długoterminowy, w związku z czym znacząca liczba tych rachunków to rachunki nieaktywne. Objęcie ich regulacjami przewidującymi wygaśnięcie lub rozwiązanie umowy na skutek upływu 10 lat od daty wydania ostatniej dyspozycji przez posiadacza rachunku niosłoby negatywne konsekwencje dla posiadaczy tych rachunków, pozbawiając przywilejów związanych z IKE i IKZE.

W związku z powyższym zawnioskowano, aby w sposób wyraźny wyłączyć spod regulacji art. 59a i art. 59b Prawa bankowego umowy rachunku bankowego o gromadzenie wkładów oszczędnościowych na cele mieszkaniowe oraz umów IKE i IKZE.

W kontekście obowiązków informacyjnych określonych w ustawie o rachunkach uśpionych zauważyć należy, że Rzecznik Finansowy przedstawił dodatkowe sugestie w zakresie obowiązku banku (SKOK-u) dotyczącego składania dyspozycji na wypadek śmierci. W ustawie wprowadzono obowiązek banku odnoszący się do poinformowania w zrozumiały sposób posiadacza rachunku o możliwości wydania przez niego dyspozycji wkładem na wypadek śmierci. Obowiązek ten – zgodnie z dodanym art. 56a Prawa bankowego – realizowany jest jednak wyłącznie „przy zawieraniu umowy rachunku”. W ocenie Rzecznika Finansowego, warto rozważyć, czy wspomnianego obowiązku informacyjnego nie należałoby rozszerzyć w ten sposób, aby aktualizował się on także w momencie złożenia przez klienta dyspozycji wkładem na wypadek śmierci w zakresie istniejącego już rachunku.

Reasumując, w zakresie ww. obszaru, co do zasady, podniesiono postulaty:

- doprecyzowania zapisu dotyczącego określenia daty ostatniej dyspozycji w przypadku istnienia kilku rachunków prowadzonych dla danej osoby oraz określenia realizacji obowiązku występowania do rejestru PESEL w takich przypadkach,
- doprecyzowania kwestii rozumienia zapisu dotyczącego utrzymania mocy wiążącej umowy rachunku bankowego, która uległa rozwiązaniu zgodnie z przepisami ustawy,
- wyłączenia umów rachunku bankowego o gromadzenie wkładów oszczędnościowych na cele mieszkaniowe oraz umów IKE i IKZE spod regulacji art. 59a i art. 59b Prawa bankowego.

III. CENTRALNA INFORMACJA O RACHUNKACH (art. 92bb)

Wątpliwości związane z funkcjonowaniem Centralnej informacji dotyczą:

- Sytuacji prawnej banku, który wprowadza do Centralnej informacji zapytanie (tzw. banku pierwszego kontaktu), jak również sytuacji prawnej banków udzielających odpowiedzi do Centralnej informacji,
- Zakresu czasowego poszukiwania zbiorczej informacji o rachunkach bankowych,
- Braku możliwości identyfikacji osoby lub rachunku bankowego, którego dotyczy zapytanie,
- Terminu udzielenia odpowiedzi na zapytanie dotyczące rachunku bankowego,
- Zasad postępowania w przypadku banków, które nie prowadzą rachunków bankowych regulowanych ustawą o rachunkach uśpionych.

Centralna informacja powstała w celu ułatwienia właścicielom rachunków lub osobom do nich uprawnionych (spadkobiercom i zapisobiorcom) dostępu do rachunków bankowych i wyszukiwania informacji o rachunkach, o których właściciel rachunku mógł zapomnieć. Aby dostarczyć jak najpełniejszą informację osobie składającej zapytanie, przyjęto rozwiązanie, zgodnie z którym Centralna informacja funkcjonuje w postaci rozproszonej tj. kierowane do niej pytania są rozsyłane do wszystkich banków, które niezwłocznie udzielają na nie odpowiedzi. Takie rozwiązanie pozwala bankom przekazywać na bieżąco aktualne informacje, jak również uniknąć budowania ogromnej bazy danych, w której przetrzymywane byłyby dane na temat rachunków.

Zgłoszone zastrzeżenia dotyczą m.in. sytuacji prawnej tzw. banku pierwszego kontaktu, czyli banku, który wprowadza do Centralnej informacji zapytanie, ale także sytuacji prawnej banków, które udzielają odpowiedzi na zapytanie. Jak wskazano, określenie zasad odpowiedzialności banku przy udzielaniu zbiorczej informacji jest istotne, zważywszy, iż udostępniane dane stanowią tajemnicę bankową. Bank powinien zatem odpowiednio zweryfikować podstawę prawną ich udostępnienia.

W związku z powyższym w opinii konsultowanych podmiotów, odpowiedzialność za dokonanie czynności zweryfikowania poprawności podstawy prawnej żądania powinna spoczywać na banku pierwszego kontaktu, ponieważ to on posiada stosowne dokumenty.

Ustawa o uśpionych rachunkach przewiduje, że bank jest obowiązany udzielić posiadaczowi rachunku bankowego, będącemu osobą fizyczną, oraz osobie, która uzyskała tytuł prawny do spadku po posiadaczu rachunku, zbiorczej informacji o umowach rachunku bankowego posiadacza rozwiązanych albo wygasłych z przyczyn, o których mowa w art. 59a ust. 1-3 Prawa bankowego. Ustawa nie precyzuje jednak zakresu czasowego udzielania takiej informacji. Nie wskazuje ona, jak daleko wstecz bank obowiązany jest poszukiwać informacji.

W związku z powyższym, analogicznie jak w przypadku realizacji obowiązków informacyjnych wobec gminy, zgłaszający uwagi wskazali, że należałoby określić maksymalny okres poszukiwania wstecz przez bank informacji o umowie rachunku rozwiązanej albo wygasłej z przyczyn, o których mowa w art. 59a ust. 1-3 Prawa bankowego.

Zastrzeżenia dotyczą także braku uregulowania w ustawie zasad postępowania w przypadku, gdy bank posiada dane, które nie pozwalają na weryfikację posiadacza rachunku bankowego lub samego rachunku. Ponadto, w chwili obecnej funkcjonują jeszcze rachunki bankowe osób, którym nie został nadany numer PESEL, jak również rachunki, do których ten numer nie został pobrany (np. książeczki mieszkaniowe).

W związku z powyższym zgłaszający uwagi zaproponowali dodanie zapisu, który wskazywałby, iż w przypadku gdy bank posiada dane niewystarczające do zindywidualizowania posiadacza rachunku bankowego lub samego rachunku, przesyła on do Centralnej informacji odpowiedź na to wskazującą, a osoba uprawniona w celu uzyskania stosownych informacji powinna podjąć bezpośredni kontakt z bankiem. Uprawniony otrzyma wówczas informację, że w danym banku potencjalnie mogą znajdować się środki stanowiące przedmiot spadkobrania.

Ponadto, praktyka stosowania ustawy pokazała, że trudno jest sprostać wymogom ustawy dotyczącym udzielenia odpowiedzi na zapytanie o rachunki pochodzące z Centralnej informacji w terminie 3 dni roboczych od jego otrzymania, zwłaszcza w przypadku mniejszych – głównie spółdzielczych banków. Wynika to z braku automatyzacji procesu, a tym samym - konieczności manualnej weryfikacji i obsługi zapytań. W zdecydowanej większości przypadków, poza odpowiedziami udzielonymi w ww. ustawowym terminie, do Centralnej informacji wpływają spóźnione, pojedyncze odpowiedzi w dodatkowym okresie 2 dni roboczych, co powoduje konieczność generowania kolejnej, końcowej zbiorczej informacji.

W związku z powyższym zasugerowano wydłużenie terminu udzielenia odpowiedzi na zapytanie o rachunki z 3 do 5 dni roboczych.

Inne zgłoszone zastrzeżenie dotyczy możliwości objęcia ustawą o rachunkach uśpionych banków, które nie mogą prowadzić rachunków bankowych osób fizycznych niezwiązanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Wątpliwości te dotyczą Banku Gospodarstwa Krajowego, będącego bankiem państwowym, którego podstawowym celem jest wspieranie polityki gospodarczej Rady Ministrów, rządowych programów społeczno-gospodarczych oraz programów samorządności lokalnej i rozwoju regionalnego, a także banków hipotecznych działających w oparciu o ustawę o listach zastawnych i bankach hipotecznych.

W związku z powyższym według podnoszących odnośne uwagi, zasadne byłoby wyłączenie tego rodzaju banków z reżimu ustawy o rachunkach uśpionych.

W kontekście funkcjonowania Centralnej informacji propozycje dodatkowych regulacji zgłosiło Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, wskazując że w zapisie dotyczącym Centralnej informacji nie uwzględniono informacji o przechowywaniu przedmiotów i papierów wartościowych oraz udostępnianiu skrytek sejfowych. Ponadto podniesiono, iż w Prawie bankowym brak jest przepisu zobowiązującego bank do udzielenia nieodpłatnie zbiorczej informacji o rachunkach. Banki niejednokrotnie żądają opłat za jej przekazywanie zbiorczej informacji.

W związku z powyższym zgłoszono propozycję uzupełnienia przepisów poprzez rozszerzenie zbiorczej informacji o przechowywanie przedmiotów i papierów wartościowych oraz

udostępnianie skrytek sejfowych, a także dodanie zapisu o nieodpłatnym udzielaniu zbiorczej informacji podmiotom określonym w art. 105 pkt 2 lit. 1 Prawa bankowego.

Reasumując, w zakresie ww. obszaru, co do zasady, podniesiono postulaty:

- uregulowania sytuacji prawnej tzw. banku pierwszego kontaktu,
- określenia zakresu czasowego poszukiwania zbiorczej informacji o rachunkach,
- doprecyzowania zasad postępowania w sytuacji, gdy identyfikacja posiadacza rachunku bankowego lub samego rachunku nie jest możliwa,
- wydłużenia terminu udzielenia odpowiedzi na zapytanie o rachunki,
- wyłączenia banków nie prowadzących rachunków bankowych osób fizycznych z przepisów ustawy o rachunkach uśpionych,
- rozszerzenia zakresu udzielania zbiorczej informacji oraz jej nieodpłatności dla wskazanych podmiotów.

IV. DOSTĘP BANKÓW DO REJESTRU POWSZECHNEGO ELEKTRONICZNEGO SYSTEMU EWIDENCJI LUDNOŚCI (PESEL) (art. 59a)

Zgłoszone zastrzeżenia związane z dostępem banków do rejestru PESEL, dotyczyły przede wszystkim:

- Braku informacji o dacie zgonu uzyskiwanej z rejestru PESEL,
- Nieuregulowania zasad postępowania w przypadku braku numeru PESEL.

Zdaniem zgłaszających uwagi (banki/SKOK-i) praktyka funkcjonowania ustawy pokazała, że uregulowania wymaga kwestia udostępniania danych z rejestru Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL). Jak podkreślono obecnie istniejące regulacje przewidują, że z rejestru udzielana jest informacja umożliwiająca ustalenie czy posiadacz rachunku żyje, w przypadku upływu:

- 1) 5 lat od wydania przez posiadacza rachunku bankowego (członka SKOK) ostatniej dyspozycji dotyczącej rachunku oraz
- 2) 3 miesiące od wygaśnięcia umowy rachunku bankowego (umowy imiennego rachunku członka SKOK), zawartej na czas oznaczony, w razie braku wcześniejszej dyspozycji wypłaty środków pieniężnych.

Nie są natomiast przekazywane dane wskazujące datę jego zgonu. Tymczasem na podstawie ustawy o rachunkach uśpionych, umowa ulega rozwiązaniu z dniem śmierci posiadacza rachunku bankowego (członka SKOK). W świetle obowiązujących przepisów, w przypadku wystąpienia o udostępnienie informacji z bazy PESEL i uzyskania informacji, że posiadacz rachunku bankowego (członek SKOK) nie żyje, skutkiem czego jest rozwiązanie umowy rachunku, bank (SKOK) nie ma możliwości ustalenia, z jakim dniem to rozwiązanie umowy nastąpiło, pomimo że w bazie PESEL informacje o dacie zgonu są gromadzone.

Uniemożliwia to właściwe zamknięcie nie tylko procesów obsługi rachunków bankowych, ale wszystkich relacji danego klienta z bankiem (członka SKOK z kasą), ponieważ to właśnie z datą zgonu posiadacza rachunku bankowego należy wiązać skutki prawne, choć uważa się ją za wiążącą do chwili wypłaty środków pieniężnych osobie posiadającej do nich tytuł prawny.

W związku z powyższym wskazano, że zakres informacji udostępnianych z bazy PESEL powinien zostać poszerzony także o datę śmierci posiadacza rachunku, w celu ustalenia, z którym dniem dana umowa rachunku ulega rozwiązaniu.

Jednocześnie banki (SKOK-i) nie mają możliwości pozyskania informacji o zgonie klienta, który jest obcokrajowcem i nie posiada numeru PESEL. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku książeczek mieszkaniowych, które wydawane były począwszy od końca lat pięćdziesiątych ubiegłego wieku, natomiast numer PESEL został wprowadzony dopiero w 1979 r. Stąd zidentyfikowanie części posiadaczy książeczek mieszkaniowych (wydanych przed 1979 r.) w trybie zapytania o dane z rejestru PESEL w praktyce jest niemożliwe. Należy również zauważyć, że w chwili obecnej funkcjonują jeszcze rachunki bankowe osób, którym nie został nadany numer PESEL.

Reasumując, w zakresie ww. obszaru, co do zasady, podniesiono postulaty:

- udostępnienia daty śmierci posiadacza rachunku z rejestru PESEL, nie tylko informacji czy posiadacz rachunku żyje, ponieważ to właśnie z datą zgonu posiadacza rachunku bankowego należy wiązać skutki prawne. Poszerzenie zakresu informacji pozyskiwanych w ramach ustawy o rachunkach uspionych z bazy PESEL także o datę śmierci posiadacza rachunku, umożliwi ustalenie, z którym dniem dana umowa rachunku ulega rozwiązaniu,
- uregulowania kwestii dotyczącej zasad postępowania w przypadku braku numeru PESEL. Nie jest przykładowo możliwe pozyskanie informacji o zgonie klienta, który jest obcokrajowcem zamieszkałym na terytorium RP (nie posiada numeru PESEL).

PODSUMOWANIE

W świetle opinii i uwag zgłoszonych w związku z oceną rozwiązań ustawy o rachunkach uspionych wydaje się, że najwięcej zastrzeżeń i wątpliwości budzą obecne rozwiązania ustawy dotyczące obowiązków informacyjnych wobec gmin (art. 111c Prawa bankowego i art. 13 c ustawy o SKOK). Podkreślenia wymaga, że w tym obszarze regulacyjnym swoje zastrzeżenia podniosły banki i SKOK-i, na które nałożono przedmiotowe obowiązki informacyjne, jak i same gminy, które są odbiorcami (beneficjentami) informacji kierowanych do gminy na podstawie art. 111c i art. 13c wymienionych ustaw. Na problemy związane z realizacją odnośnych obowiązków informacyjnych zwrócił uwagę także organ nadzoru nad rynkiem finansowym (KNF), który w toku wykonywania czynności nadzorczych bada przestrzeganie przez podmioty nadzorowane obowiązków wynikających z ustawy.

Równocześnie, w ocenie organu nadzoru nad rynkiem finansowym przyjęcie regulacji o tzw. rachunkach uspionych należy ocenić pozytywnie. W wyniku przyjęcia regulacji od 1 lipca 2016

roku we wszystkich bankach prowadzących działalność w Polsce, a także w SKOK-ach, udostępniono usługę, która usprawniła pozyskiwanie informacji o odziedziczonych lub zapomnianych środkach. Dzięki instytucji Centralnej informacji, uprawnione osoby mogą łatwo i szybko, poprzez złożenie zapytania w wybranej placówce banku lub SKOK-u dowiedzieć się, czy w którejś z tych instytucji znajdują się środki, do których mają prawo. Dodatkowo, z perspektywy realizacji obowiązków banków istotnym byłoby stosowne doprecyzowanie zakresu informacji, jakie banki mogą otrzymywać z bazy PESEL, aby umowa rachunku bankowego uległa rozwiązaniu w określonej dacie.

Rzecznik Finansowy, co do zasady, również pozytywnie ocenia rozwiązania zawarte w przedmiotowej ustawie, dostrzegając w nich udogodnienia dla klientów podmiotów rynku finansowego. Na aprobatę zasługuje zwłaszcza ułatwienie dostępu do informacji o rachunkach nieaktywnych osobom, które uzyskały tytuł prawny do spadku po posiadaczu rachunku. Z punktu widzenia interesów klientów podmiotów rynku finansowego istotne jest również wprowadzenie wobec banków i spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych szeregu obowiązków informacyjnych.

Konkludując przedkładaną Wysokiemu Sejmowi i Senatowi, przedmiotową ocenę funkcjonowania ustawy o rachunkach uśpionych, należy podnieść, że pomimo szeregu zastrzeżeń jakie wyrazili w toku konsultacji adresaci przepisów ustawy, ma ona nowatorski charakter, co podkreślono w uzasadnieniu projektu senackiego kierowanego do Sejmu RP, czego wyrazem jest m.in. szczególny tryb dokonania jej oceny, wynikający z obowiązku określonego w art. 8 ustawy.

Zgłoszone uwagi, zaprezentowane w niniejszej ocenie, będą podlegać dalszej analizie, z udziałem zainteresowanych podmiotów i od jej wyników uzależniony będzie sposób rozwiązania wskazywanych kwestii, wynikających z praktyki stosowania ustawy o rachunkach uśpionych, w tym ewentualne zmiany legislacyjne.